

גבלס, יוזף (1897-1945)

(Joseph Goebbels). מנהיג נאצי. ג' נולד ברייט (Rheydt) שבחבל הרינוס למשפחה קתולית אדוקה מדלת העם. בהיותו נכה-רגליים לא שירת בצבא במלחמת-העולם הראשונה, אלא למד באוניברסיטה וקיבל דוקטורט בספרות ובפילוסופיה. לאחר שנכשל כסופר מצא ג' כר נרחב לכשרונו בעבודתו כפובליציסט ונואם בשירות המפלגה הנאצית, שאליה הצטרף ב-1924. תחילה שיתף פעולה עם גריגור שטרסר, ממתחריו של היטלר, אחר-כך היה לאחד ממעריצי היטלר הנלהבים, וב-1926 מינהו היטלר לגאולייטר של ברלין, במטרה 'לכבוש' אותה למפלגה. מ-1928 היה ג' ציר ברייכסטאג. ב-1930 מונה ג' גם למנהל התעמולה של המפלגה, והוא ניהל את מערכות הבחירות הסוערות שלה בשנים 1930-1933.

מ-13 במרס 1933 היה ג' גם לשר ל'תעמולה ולהשכלת-עם'. ג' השליט נאציפיקציה של כול חיי האמנות והתרבות וכיוון אותם באמצעות שלוחות משרדו. הוא שלט באמצעי התקשורת (אף שנאלץ להיאבק על כך עם אחרים), יזם את שרפת הספרים ה'בלתי-גרמניים' (10 במאי 1933) והיה מיוצרי 'מיתוס הפיהרר' – גורם חשוב בגיוס תמיכתם של המוני העם.

בשנות התבססותו של המשטר הנאצי חל פיחות במעמדו של ג' ואף יחסו של היטלר אליו הצטנן. שבירת הכוחות הפוליטיים המתנגדים לנאצים נטלה מג' את דמות האויב (פרט ל'אויב' היהודי), והמשברים בנישואיו עוררו את רוגזו של היטלר, שחשש מפגיעה בתדמית המפלגה.

עם פרוץ המלחמה נעשה ג' לאיש המרכזי בתחום הלחמה הפסיכולוגית (אף שהיו לו מתחרים), וכאשר החמיר המצב בחזיתות שב ותפס מקום מרכזי בצמרת השלטון. קשריו עם היטלר התהדקו, למרות שלא נמצאה אוזן קשבת לגישושו למען 'סיום פוליטי' של המלחמה ולתביעותיו החוזרות ל'טוטליזציה' שלה. רק ביולי 1944 קיבל ג' את המינוי הנכסף כאחראי לגיוס הטוטלי של האוכלוסייה למאמץ המלחמה.

כאשר גמר היטלר אומר למות בבירה הנצורה סירב ג' למלא את צוואתו ולקבל את המינוי של 'קנצלר הרייך', וב-1 במאי 1945, למחרת התאבדותו של היטלר, התאבדו ג' ואשתו בבונקר של היטלר, לאחר שבהוראתם הומתו ששת ילדיהם, בני ארבע עד 12.

ג' נחשב לאבי התעמולה המודרנית במדינה טוטליטרית (מושג שהוא טבע אותו), בהשתמשו בכול האמצעים. תעמולתו הצטיינה בהשמצות, עלילות ושקרים, מתוך אמונה שהבריות יאמינו לשקרים, אם אך יחזרו עליהם שוב ושוב, וככול שהשקר גדול יותר כן יאמינו יותר. תעמולתו ליבתה תמיד יצרי שנאה לאויב כלשהו. ג' היה אנטישמי קיצוני וקנאי, למרות ששנאתו ליהודים נבעה גם משיקולי כדאיות, בראותו בה אמצעי להשגת יעדיו בתחום התעמולה. יש המסבירים את שנאתו ליהודים גם בקיפוחו הגופני, בהיותו נכה ובהופעתו החיצונית שהיתה רחוקה מאידיאל היופי שטופח בקרב חוגו. ג' לא נלאה מלהציג את 'היהודי'

בצורה נלעגת וכאיבו העיקרי של העם הגרמני. הוא היה יוזם פרעות 'ליל הבדולח' בנובמבר 1938 (והוא שנתן לפרעות את כינויין הקליל), ואחרי הפרעות קיצץ בצורה דרסטית את חופש התנועה והפעילות המאורגנת של היהודים שבתחום סמכותו. מראשית המלחמה עסק משרדו באורח קבע בפעולה להחמרת תנאי הקיום של יהודי ברלין. הגירוש הראשונים שלהם לגטו לודז' באוקטובר 1941 נעשו בעקבות התחייבותו המפורשת של ג' להיטלר לעשות את ברלין בהקדם ל'מטוהרת מיהודים' (Judenrein). בעניין זה קיים מגע קבוע עם היטלר ועם אנשי ה'משרד הראשי לביטחון הרייך'. ביומנו מצוי אזכור מפורש להשמדת היהודים, ובמאי 1943, בעת שפעולת ההשמדה בפולין היתה בעיצומה, כתב בו, כי 'העמים שהקדימו לחשוף את פרצופו האמיתי של היהודי, הם שיתפסו את מקומו בשלטון על העולם'.